

Història i context

Notes sobre la història de la llengua catalana (Del discurs del vicepresident del Congrés, Dr. Antoni Rubió i Lluch)

Segles d'Or (s. XIII-XV)

Aquí teniu avui aquesta llengua, que el nostre poble ha pastat durant més de mil anys, posant-hi a la vegada el cor i el pensament, per a fer-ne vestidura més escollida a la seva ànima, el castel del seu esperit aquí en la terra. [...] Ella s'anticipà a ses germanes, les famoses llengües castellana i portuguesa, en sa expansió ultramarina, i s'estengué per totes les mars i penínsules del que era allavors nostre lloc mediterrani, portada triomfalment per les ascones dels almagòvers, o les fitores dels nostres almiralls.

I no sols s'estengué per l'invençable impuls de nostres armes, sinó que més lluny i més amunt arribà encara, amb el vol enlairat de la ciència, mercès a aquells altres famosos almagòvers del pensament català de les primeres del segle XIV, que pensaven, dictaven o escrivien llurs obres immortals sota l'ombra de Santa Sofia o al peu de l'Etna fumejant, en les corts pontificies de Roma o d'Avinyó, en les universitats de París o Montpeller, en els assolats serrals de Bugia, entre la vinya i el fanollar de la brava costa mallorquina o en el solitari paig de Randa.

En totes les llotges mercantils de la mar Mediterrània foren amb respecte escoltades i aplicades les lleis marítimes dictades en aquesta llengua gloriosa pels nostres mercaders, que donaren a Barcelona l'hegemonia que en el món clàssic tingué l'antiga Rodas. En ella bastí el nostre Ramon Llull, el fantasiador ideològic, l'apòstol incançable de la filosofia popular, aquell seu original sistema teològicofilosòfic, únic de forma i parla vulgar, entre aquelles grans catedrals del pensament humà dels segles XIII i XIV, alçades pels Albert Magne, pels Tomàs d'Aquino o pels Duns Escot.

Còdex de Jaume I (s. XIII)

En ella tingué consciència estètica per primera volta l'Europa culta de les meravelles que sustentava el gloriós pedestal de l'augusta Acròpolis atenesa, el nom i el record de la qual havia desaparegut per complet de la memòria de la humanitat. Ella fou parlada com a llengua de Cort en cinc estats seixts del casal d'Aragó, encastats en les tres penínsules del que amb plena raó poguérem anomenar mare nostrum, bressols de la cultura moderna.

Ella fou tan conreada com parla oficial, al costat de la llatina, que nostre memorable Arxiu reial, com l'anomenava Campmany, enlloc com encantat palau de la història pàtria, la col·lecció diplomàtica més admirable de l'Europa medieval [...]. Ella, finalment, esdevingué tan estesa i tan parlada en el segle XIV, que és el de la nostra triple preponderància intel·lectual, política i mercantil, que el Camoenos de la història catalana pogué explicar, en un moment de patriòtic entusiasme, "que d'un llenguatge sol de negunes gentes són tants, com de catalans".

La Decadència (s. XVI-XVIII) i la Renaixença (s. XIX)

En el segle XVI quedà nostra producció del tot estroncada, i divorciats de l'esperit del Renaixement, que no fundà el nostre amb tot el que representava l'altra cultura, visquérem d'una tradició empobrida, alimentant estèrilment amb tenacitat fetxista, una poesia medieval mecànica i rutinària. En el segle XVII forem totalment vençuts; mes sols aportàrem en la nostra decadència, rebel·lans a tota assimilació, durant tres

centúries, a la rica heretat de les lletres espanyoles, les tres figures solitàries de Boscà, Setantí i Campmany. La nostra literatura perdé son caràcter nacional. De son mantell esplèndid de regina ne feren quatre bocins els pobles que l'havien conreada, i que perderen la consciència de llur unitat, i en son lloc s'alçaren altres tantes literatures dialectals, barroeres, plebees, empobrides. Perdé també aquella rica parla escrita que

qualificava Boades "la més polida d'Espanya", sa fesomia catalana, i la popular se mantingué esquerra i al·tira, davant de l'horrible llenguatge fronterer que posà de moda l'escola valfogonina, alhora quevedesca i culterana. Després dels últims historiadors, darrers feels de la nostra llengua, com ho foren els primers, els cronistes medievals, sols li restaren devots els pagesos i vilatjans que li dedicaren sencera llur

amor sagrada. I com diu el mestre Aquiló, en una imatge, tant pintoresca i vigorosa com totes les seves, en la major part dels llibres que durant tres segles se diuen irrisòriament escrits en llengua catalana, s'hi veu per sota, l'idioma castellà, malgribat, que se'n du a l'esquena per anar a soterrar-lo, el cadàver del nostre matern llenguatge. Mes aquell cadàver, com la

princesa encantada de la llegenda, de qui morta i guarnida de flors i amb vel funeràri sobre el seu bell rostre, s'enamorà el fill del rei de Florianda, ara també l'objecte de l'amor i del culte respectuos de nostre poble, i en son llit de mort esdevenia fucunda com la gentil donzella fucuriosa

i dins de la tomba creava noves formes gramaticals i bells mots, i recordava ses tendres tonades, i plasmava nous i rics dialectes... i aquí els teniu avui cercant atarroposats llur mar, i en trobar-la redíviva, se reconeixen llurs fills, i se donen l'abraçada de germanor en aquesta festa esplendorosa, a qui viuen en respectuos romiatge els fills de la florida sultana del Turca, i els de la gentil fada de la mar Mediterrània, els de la Sardanya catalana, portant els llavis encara la llengua de Pere IV, i els catalans de l'altra banda del Pirineu, que alçat els ulls al mar que ara ens separa, pensen, com diu el nostre inspirat poeta Maragall, en el dia que serem tots uns.

Font: Discurs del vicepresident del Congrés, Dr. Antoni Rubió i Lluch, (p. 74, Actes)